

**OS ESTUDIOS SOBRE A SITUACIÓN DO GALEGO NA
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA.**
A propósito de *La llengua catalana a la universitat Rovira i Virgili.**

MARICARME GARCÍA ARES
Instituto da Lingua Galega

No ano 1988, publicouse o libro *O galego na universidade*¹ realizado por Modesto A. Rodríguez Neira e Mª Sol López Martínez. A obra constituía daquela “unha aproximación descriptiva ó **comportamento lingüístico** de profesores, alumnos e persoal de administración e servicios (P. A. S.) da Universidade galega, ás súas **crenzas e actitudes** verbo do galego e ó seu **coñecemento** desta lingua. Comprende tamén unha aproximación ó grao de normalización institucional do idioma nesta institución. Coa análise destes aspectos téntase mostra-la situación do galego na Universidade Galega”, (o subliñado é meu). Naquel momento (1988), o seu obxectivo principal era “contribuír ó coñecemento da situación lingüística no ensino”, como complemento ó anterior estudio da mesma *Colección de Lingüística: O galego no ensino público non universitario*². O Consello da Cultura Galega adiantase con esta obra a un labor propio da Universidade de Santiago (daquela a única en Galicia), que xa contaba cun servizo de asesoramento lingüístico, que logo se convertería no actual Servizo de Normalización Lingüística³.

Aínda que poida parecer un estudio bastante adiantado no seu momento, en Cataluña, xa desde un ano antes, 1987, a Universitat de Barcelona viña realizando os traballos necesarios para, no 1991 editar *Actituds lingüístiques, coneixementa i ús de la llengua catalana a la*

* Textos de normalización lingüística 1. Servei Lingüístic. Universitat Rovira i Virgili. Tarragona, 1995.

¹ Rodríguez Neira, M.A. e López Martínez, M., *O galego na universidade*, Consello da Cultura Galega, Santiago de Compostela, 1988.

² Rodríguez Neira, M. A. E Rubal Rodríguez, X., *O galego no ensino público non universitario*. Consello da Cultura Galega, Santiago de Compostela, 1987.

³ O actual Servizo de Normalización lingüística tivo a súa orixe nun servizo de asesoramento lingüístico creado no ano 1987, que logo, no 1988, derivou no que é hoxe en día.

universitat de Barcelona. E isto era só o comezo dunha traxectoria, nunca interrompida, que continúa aínda hoxe en día, e que tivo como fundamento un cuestionario base elaborado conxuntamente por tres universidades (a de Barcelona, a Autònoma e a Politécnica de Catalunya) no ano 1989. A partir deste cada unha vai elabora-la súa enquisa, ou mellor dito, as súas enquisas, pois case sempre se traballará por grupos universitarios. Así, a universidade de Barcelona prosegue o estudio anterior con tres novos volumes centrados en cadanseu colectivo nos que se pode dividir calquera institución universitaria: persoal de administración e servicios (1992), profesorado (1992) e alumnado (1993). Fronte ó primeiro volume que se centraba só no coñecemento e uso, estes últimos amplían os seus contidos, como farán tódolos posteriores ó estudio das actitudes lingüísticas. A realización do proxecto contou en todo momento coa colaboración económica da Direcció General de Política Lingüística e da Direcció General d'Universitats.

Actualmente existen en Cataluña polo menos, oito universidades distintas. Polo tanto o repertorio dos diferentes estudos deste tipo é bastante máis amplo. Así a Universitat Autònoma de Barcelona realiza a mesma investigación, só no ámbito do profesorado, tamén no ano 1992. Coma no caso anterior contou coa colaboración das institucións públicas mencionadas.

Pouco despois, no 1994, sae á luz un informe interno (neste caso non chegou a ser editado en libro) *Enquesta Sociolingüística da la UPC 1991-1992. Com parlem a la UPC* (Universitat Politécnica de Catalunya). Tanto os ámbitos coma os temas de estudio son semellantes ós das obras que a precederon. Neste caso a axuda institucional procedeu do Comissionat per a Universitats i Recerca e do Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Como é razoable, en tódolos casos os proxectos foron coordinados polos diferentes centros encargados da normalización lingüística en cada unha das universidades: Servei de Llengua Catalana, Gabinet de Llengua Catalana e Servei de Llengües i Terminologia respectivamente.

No ano 1995 sae o libro do que xorde esta disertación: *La llengua catalana a la universitat Rovira i Virgili*⁴. Segue as pautas das obras predecesoras: divide a comunidade universitaria en tres sectores, e o obxectivo do cuestionario (cun número aproximado de 70 preguntas) é investiga-los coñecementos, os usos e hábitos lingüísticos

⁴ *La llengua catalana a la Universitat Rovira i Virgili*. Textos de Normalització lingüística 1. Sevei Lingüístic. Universitat Rovira i Virgili. Tarragona. 1995.

orais e escritos e as actitudes e opinións. Foi coordinada polo *Servei Lingüístic* da propia universidade e tamén conta con axuda externa: Direcció General d'Universitats de la Generalitat de Catalunya.

Por último e para rematar esta relación de estudos sociolingüísticos das universidades catalanas, en xuño do ano pasado concluíu a realización da mesma investigación por parte da Universitat Pompeu Fabra, nos ámbitos do PAS e do profesorado. A subvención procedeu tamén da Direcció General d'Universitats de la Generalitat de Catalunya.

O noso obxectivo non é analiza-los resultados que se obtiveron nunha ou en cada unha destas enquisas, seguramente positivos, e máis se os comparamos cos que todos intuímos que se poden obter nun estudio semellante en Galicia. Así por exemplo, no último informe mencionado -neste caso tampouco se publicaron os resultados- a lingua dos enunciados dos exames é no 67'9% dos casos en catalán; do mesmo xeito na universidade Rovira i Virgili os alumnos redactan os seus exames en catalán case nun 60%. Igualmente na Universitat Politècnica de Barcelona máis do 61% dos profesores teñen o catalán como lingua propia.

O que pretendemos é pór de relevancia dous feitos fundamentais. Primeiro o interese que tódalas universidades puxeron no conflito lingüístico que existe non só na comunidade universitaria, senón en toda a sociedade que as rodea. No prólogo de *La llengua catalana a la...* Joan Martí i Castell, rector da Universitat Rovira i Virgili di: "Tot això té molt a veure evidentment amb la lleialtat a la llengua pròpia i oficial de Catalunya, a què estem obligats com a persones i com a intel·lectuals". Unha mostra deste interese é precisamente o libro do subtítulo, por unha razón que sen dúbida merece ser destacada: a universidade Rovira e Virgili foi creada en decembro de 1991 (integrada por diversos centros de Tarragona, pertencentes ata entón á universidade de Barcelona) e só tres meses despois, marzo de 1992, foi realizada a enquisa entre os profesores e os alumnos (por iso non se analiza a situación do PAS, daquela pertencentes aínda á universidade de Barcelona, que acababa de facer un estudio sobre a súa situación sociolingüística).

Dentro deste interese pola situación sociolingüística, sobresa o feito, de que tódalas publicacións ou informes destaquen o valor que estes estudos poden e deben ter para o deseño dunha política ou dun plan de normalización lingüística: "Finalment, cal afegir que a finalitat principal de l'estudi que presentem era posar a disposició del òrgns de govern de la Universitat Rovira i Virgili e del Servei Lingüístic -i, ocasionalment, d'altres instàncies- informació general i ri-

gorosa sobre les actituds, els coneixements i el comportament lingüístics del col·lectiu universitari, amb la idea de posseir aquesta informació é unha exigència prèvia de la planificació i aplicació de qualsevol política lingüística racionalitzada”⁵. Neste sentido a Introducció das obras da Universitat de Barcelona é, tamén, ben explícita: “L’anàlisi sociolingüística és una eina totalmente imprescindible per a dissenyar un projecte de normalització lingüística. La planificació de qualsevol procés que pretengui potenciar l’estatus de’una llengua ha de partir sempre d’un coneixement, con més ampli i pregon millor, de la realitat en què es pretén incidir. (...) Aquest treball s’ha d’entendre, doncs, com a fruit de la necessitat de’obtenir informació sobre la situació sociolingüística a la Universitat de Barcelona, per tal de poder establir un pla de normalització lingüística, adequat a la realitat de coneixements i ús de la llengua en aquest àmbit”⁶.

O segundo dato que pretendemos pór de relevo é a axuda que prestaron en tódolos casos, unha ou máis institucións políticas paralelas ás existentes en Galicia. Hai que ter en conta que non se trata dunha universidade, senón de polo menos cinco, e que os resultados obtidos se deron a coñecer nun total de sete libros e tres informes.

Unha vez coñecida a situación en Cataluña, podemos botar unha ollada á situación de Galicia, e podemos facer unha comparación, xa que as circunstancias son semellantes, e as situacións paralelas nunha e noutra comunidade universitaria, fronte por exemplo á situación no País Vasco, onde a diferenza entre as dúas linguas en conflito condiciona a actuación planificadora e normalizadora.

Ó falar do ámbito universitario galego, imonos centrar exclusivamente na Universidade de Santiago de Compostela. As outras dúas universidades da comunidade galega, aínda sendo de recente creación, teñen tamén, elaborado algún estudio deste tipo. Por exemplo, a Universidade de Vigo rematou a principios de 1992 un informe titulado *A lingua galega na universidade de Vigo. Situación actual. Estudio estatístico*. Tamén a Universidade da Coruña realizou algún estudio deste tipo, aínda que os seus resultados non se fixeron públicos, nin en libro, nin en informe.

Máis sorprendente é o caso da Universidade de Santiago de Compostela, que nunca lle concedeu a importancia que realmente tiña á

⁵ *La llengua catalana a la Universitat Rovira i Virgili*. Textos de Normalització lingüística 1. Sevei Lingüístic. Universitat Rovira i Virgili. Tarragona. 1995.

⁶ *Coneixement i ús de la llengua catalana a la universitat de Barcelona* 1987-1989, Universitat de Barcelona, Servei de Llengua Catalana, 1992.

situación do idioma no seu interior. E isto a pesar de contar, xa desde 1987, cun Servicio de Normalización Lingüística, servizo que actuou sen unha base firme, sen a premisa básica de toda planificación lingüística: a análise da realidade, coñecer aquilo sobre o que se pretende incidir (carencias, necesidades, demandas, diferencias entre sectores); é dicir, coñece-las necesidades lingüísticas, os hábitos de lingua e as opinións sobre esta que poida te-la comunidade universitaria. Este coñecemento é básico por dúas razóns: primeiro para poder e saber actuar sobre unha situación dada; e segundo para facer un seguimento xeral do proceso de normalización a través dos anos. Acabamos de celebra-lo seu V centenario, e tivemos que esperar precisamente a que con motivo da súa celebración esta institución financiase un proxecto destas características.

O proxecto titúlase *O galego na universidade*, e está coordinado polo Instituto da Lingua Galega e mailo Servicio de Normalización Lingüística da propia universidade. O seu obxectivo máis xeral é coñece-la situación do galego na institución universitaria. Esta investigación, vai segui-las liñas das xa feitas en Cataluña. Así, o seu obxectivo máis amplo é a busca dos “*coñecementos, usos e actitudes sobre a lingua*”⁷, e ter consciencia clara da situación. Comezou no mes de maio de 1995. O seu desenvolvemento pode dividirse en varias etapas:

1. Preparación dos cuestionarios para cada un dos tres colectivos universitarios (alumnos, profesores e persoal de administración e servizos); e recollida de datos ou traballo de campo: realización dunha pre-enquisa, concreción dos cuestionarios finais, formación específica dun equipo e realización das enquisas en cada un dos sectores.
2. Trascrición e análise dos datos: tratamento da información e tabulación dos datos sobre SPSS.
3. Redacción e edición dos informes correspondentes a cada colectivo.

A primeira fase está case rematada; a segunda está dando os primeiros pasos. Entre os criterios metodolóxicos que se tiveron en conta cómpre dicir que a mostraxe se determinou tendo en conta a organización interna da USC. Así, no que respecta ás unidades estruturais o estudo tivo presentes, no sector dos alumnos, tódalas facultades dos dous campus da nosa universidade (31 centros); no sector dos profesores, a distribución fíxose segundo a estrutura departamental (129 departamentos); e finalmente no caso do PAS, os centros mencionados e mailos servizos centrais e universitarios. No que

⁷ Encabezamento do cuestionario de alumnos, realizado a finais de 1995.

respecta ós individuos seleccionáronse tres mostras independentes entre elas e correspondentes a cada un dos estamentos implicados, de acordo coas seguintes variables: sexo, curso e titulación nos alumnos; sexo e áreas afíns, no caso dos profesores; e sexo e categoría profesional no PAS.

Os traballos camiñan a modiño, sobre todo polos problemas que ocasiona o traballo de campo: ilocalización dos individuos, negativa expresa a cubri-lo cuestionario, baixas laborais, falta de colaboración.... A pesar diso confiamos en que se poidan coñecer os resultados dentro de pouco tempo. E unha vez coñecida a situación, as necesidades e as opinións, se actúe en consonancia, da mellor maneira posible.

Bibliografía

- Gabinet de Lengua Catalana: *Anàlisi de les necessitats i els hàbits lingüístics del professorat de la UAB en lo àmbit universitari*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Luaces Pazos, R. e outros: *A lingua galega na Universidade de Vigo. Situación actual, Estudio estatístico*. Vigo, 1992.
- Planella i Doménech, G.: “Os servicios lingüísticos en Cataluña” en *Cadernos de Lingua*, nº 11, 1995, Real Academia Galega.
- Rodríguez Neira, M. e López Martínez, M.S.: *O galego na universidade*, Santiago, Consello da Cultura Galega, 1988.
- Servei de Lengua Catalana: *Actituds Lingüístiques, Coneixement i ús de la llengua catalana del professorat a la universitat de Barcelona, 1991-1992*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1992.
- : *Actituds Lingüístiques, Coneixement i ús de la llengua catalana del persoanl d’administració i serveis a la universitat de Barcelona, 1990*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1992.
- : *Actituds Lingüístiques, Coneixement i ús de la llengua catalana de l’alumnat a la universitat de Barcelona, 1991-1992*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1993.
- : *Coneixement i ús de la llengua catalana a la universitat de Barcelona, 1987-1989*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1991.
- Servei de Publicacions de la UPC: *Com parlem a la UPC*, Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, 1994.
- Servei Lingüístic: *La llengua catalana a la universitat Rovira i Virgili. Textos de Normalització Lingüística*, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili, 1995.

- Univeristat Pompeu Fabra: *Qüestionari sobre els usos lingüístics del professorat, curs 1995-96, Resultats i gràfics*, 1996.
- : *Qüestionari sobre els usos lingüístics del personal d'administració i serveis, curs 1995-96, Resultats i gràfics*, 1996.
- Visauta, B.: *Técnicas de investigación social, I: Recogida de datos*, Barcelona, PPU, 1989.